

Ontrafel je eigen stijl

Reader les 1, compositie

Ontrafel je eigen stijl is een cursus van Diana Bokje

Kijk voor meer informatie op
www.bokje.com

Copyright Diana Bokje

Inhoud

Compositie.....	4
Lijnwerking.....	7
Herhaling en Ritme	10
Patroon	10
Perspectief	11
Ordening	11
Gulden snede.....	13
Regel van derden	13
De Diagonaalmethode	13
Aandachtspunten	14
Kader.....	14

Compositie

Compositie-regels zijn om van te leren, toe te passen en van af te wijken!

“Wat is eigenlijk schoonheid? Het mooiste mooi?”

Theo Coolsma

Bij de compositie gaat het erom hoe de foto is opgebouwd. Hierbij draait het om alles wat je kunt zien binnen het kader. Wat is het onderwerp en welke andere onderwerpen spelen een rol? Hoe zijn de elementen geordend binnen het kader? Wat gebeurt er met de restruimte? De functie van compositie is om ideeën zichtbaar te maken. Het lastige van een goede compositie is dat het niet alleen gaat om het volgen van de regels. In veel sterke composities wijken bepaalde onderdelen af van de theorie en worden deze op andere plaatsen hersteld. Compositie draait om de juiste balans tussen de elementen. Een balans die zich niet laat vangen in theorie. De kunstenaar Henk Helmantel omschrijft dit als volgt. “Je kunt het zien, maar meer nog is het een geheim”.

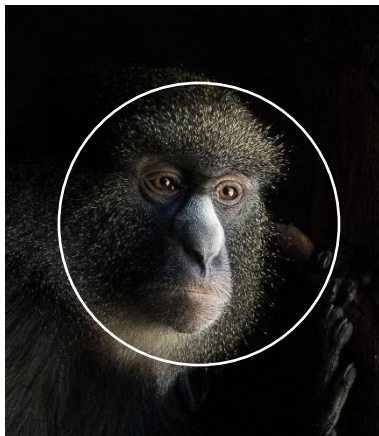
Uitdrukken

Een vraag die je jezelf als fotograaf moet stellen is: wat wil ik uitdrukken met mijn beelden? Wil je pure schoonheid creëren of wil je de kijker ontroeren. Wanneer je iemand ontroert, raak je hem. ‘Kippenvel, tranen in mijn ogen’, zijn uitdrukkingen die je vaak hoort bij een aangrijpende film, muziekstuk of kunstwerk. Het raakt je bijna letterlijk. De kijker wordt meegesleept in de beleving van de fotograaf.

Ontroeren gaat verder dan schoonheidsbeleving. Schoonheid draait om behagen en behagen is afstandelijker dan geraakt worden. Bij behagen gaat het om balans en harmonie. Hoe harmonieuzer de foto, hoe meer hij behaagt. Als een compositie in balans is, ervaren we de foto als harmonieus. We kunnen de kijker dus behagen door balans aan te brengen of prikkelen door onbalans te creëren.

Compositievormen

De compositievorm bepaalt voor een groot gedeelte de harmonie en dynamiek in de foto.

Centraal (aandacht)

In een centrale compositie staat het hoofdonderwerp in het midden. Dit wordt vaak afgeraden omdat het beeld hierdoor erg statisch wordt. Toch kun je ook overwegen het hoofdonderwerp in het midden zetten. Denk bijvoorbeeld aan een portret.

Symmetrisch (harmonie)

Compositievorm waarbij twee kanten van de foto worden gespiegeld om een beeldas. Meestal is dit een verticale as, maar dat hoeft niet.

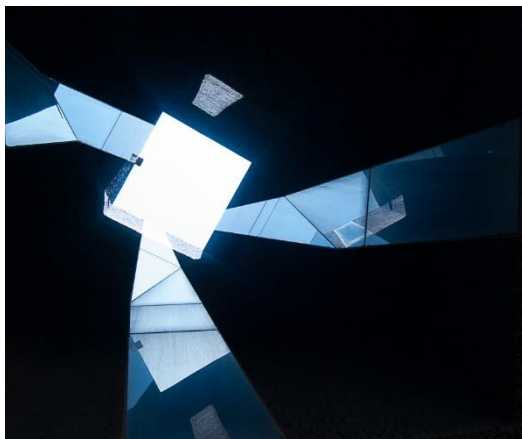
Decentraal (evenwicht)

Asymmetrische compositie waarbij het hoofdonderwerp buiten het centrum staat. Een klein onderwerp aan de andere kant van het kader kan tegenwicht bieden en de foto weer in balans brengen.

Overall (gelijkheid)

Alle elementen in het kader zijn even belangrijk. Er is geen sprake van hiërarchie tussen de verschillende locaties in het beeld. Hierdoor ontstaat een gelijkmatige, patroonachtige verdeling over het vlak die eindeloos buiten het kader lijkt door te lopen.

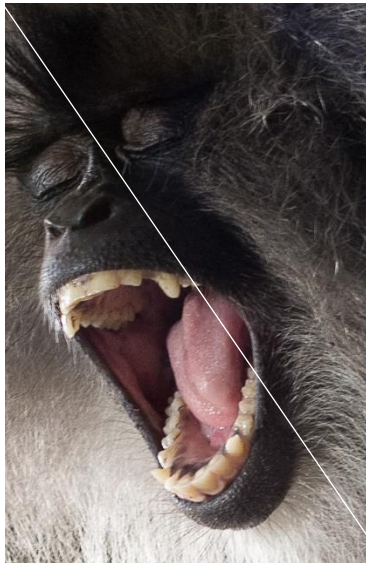
Geometrisch (structuur)

Meetkundige compositie opgebouwd volgens bepaalde meetkundige regels. De lijnen vormen een in het oog springend meetkundig systeem. De lijnen kunnen een omtrek vormen van een meetkundig figuur zoals een driehoek, vierkant of een ovaal.

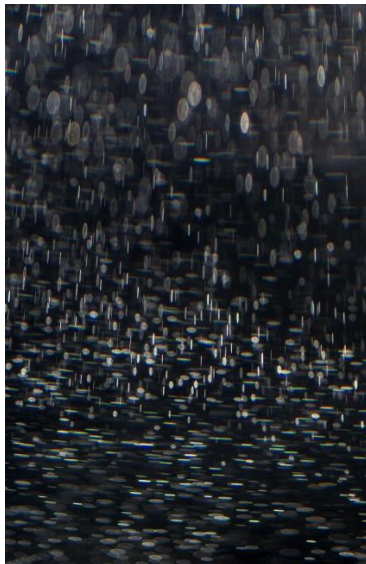
Driehoek (verbinding)

Wanneer de elementen gerangschikt zijn in al dan niet zichtbare driehoeksvorm spreken we van een piramidale of driehoekscompositie.

Diagonaal (dynamiek)

Tweedeling van het vlak door middel van een diagonale beeldas. De lijn verdeelt de compositie in twee helften of is zelf het aandachtspunt.

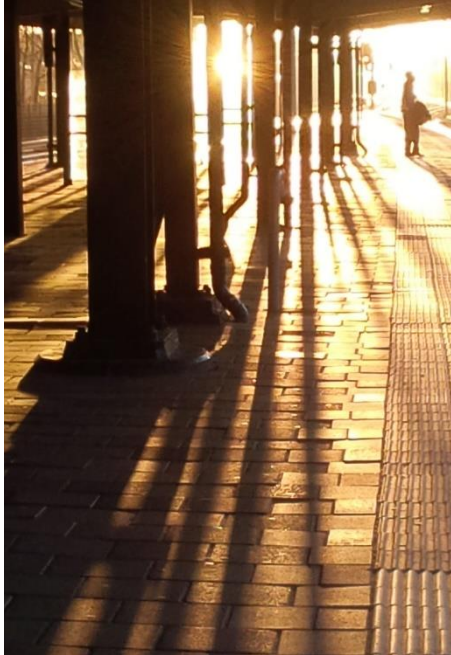
Abstract (expressie)

Bij een abstracte compositie is het onderwerp vaak van ondergeschikt belang. Het draait om onderliggende elementen zoals vormen, kleuren, ritmes of contrasten.

Lijnwerking

Lijnwerking ontstaat door echte en denkbeeldige lijnen waarmee die de blik van de kijker door het beeld leiden. Op deze manier kun je waarneming manipuleren. Horizontale en verticale lijnen zijn statisch. Diagonale lijnen zijn heel dynamisch en werken daardoor het sterkst. Ook kronkelige lijnen en curves zorgen voor dynamiek. Door een dynamische compositie ontstaat spanning.

Denkbeeldige lijnen kunnen ontstaan door:

Contrast

Grote contrastverschillen.

Schaduwverloop

De blik wordt van donker naar licht getrokken.

Lichtbundels

leiden de aandacht van de lichtbron naar het verlichte gebied.

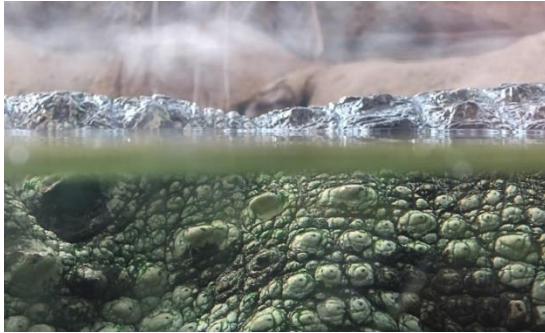
Perspectief

Een sterk perspectief trekt de blik van de kijker naar het verdwijnpunt.

Direct licht of diffuus licht

Wij zijn gewend dat het verder weg lichter is, bijvoorbeeld door de horizon. Daardoor ervaren wij foto's die achterin lichter worden als foto's met meer diepte. Tegenlicht kan dit gevoel versterken.

Scherp *versus* onscherp

Door een sterk scherpteverschil kun je ook lijnen creëren. De blik gaat eerst naar het scherpste element. Een onderwerp met scherpe contouren lijkt dichterbij dan een onscherp onderwerp.

Blikrichting

De kijker volgt automatisch de blik van personen die in beeld staan.

Verwijzingen

Een element zoals een arm of pijl die een bepaalde kant op wijst.

Herhaling en Ritme

*"Repetition
is a form of
change"*
David
Bowie

Door de herhaling van vormen ontstaat ritme. Hiermee wordt de blik van de kijker door het beeld geleid. Hersenen vullen de herhaling automatisch aan.

Patroon

Een patroon is ook gebaseerd op herhaling. Het patroon wordt gevormd door een massa gelijksoortige objecten die het hele vlak vullen en buiten het kader door lijken te lopen. Hierdoor blijft je oog dwalen door het vlak. Je hebt statische patronen waarbij het hele kader ordelijk is gevuld, maar ook onregelmatige patronen waarbij de elementen kriskras over de foto zijn verspreid. Je kunt een statisch patroon onderbreken met één afwijkend object om spanning te creëren.

Perspectief

Een foto is twee dimensionaal, maar kan wel diepte suggereren. Er zijn verschillende manieren om dit te doen:

Warme kleuren tegen koele achtergrond.

Warme kleuren zoals rood lijken naar voren te komen en koele tinten zoals blauw wijken optisch naar achteren.

Iets op de voorgrond plaatsen.

Een element voorin beeld lijkt groter dan een object achterin beeld.

Kikker of vogelperspectief.

Een ongewoon standpunt creëert diepte en geeft een dynamisch karakter aan het beeld. Bij kikkerperspectief fotografeer je het onderwerp van onderaf. Bij vogelperspectief juist van bovenaf.

Ordering

Door de elementen in het kader te ordenen ontstaat samenhang. Naast het hoofdmotief bestaat een compositie vaak uit één of meerdere nevenelementen. De overgebleven delen in het kader noemen we de restvorm. Door middel van ordening kun je een rangorde aanbrenen in de belangrijkheid van elementen. Zoals we hebben gezien bij perspectief lijkt een element voorin beeld lijkt groter dan een object achterin beeld. Het voorste element trekt dus meer aandacht en is belangrijker in het totale beeld.

Ordering bepaalt hoe we de foto ervaren:

- evenwichtig, harmonieus of chaotisch
- statisch of dynamisch
- eenvoudig of complex

Een manier om ordening aan te brengen is door het beeld visueel in vlakken op te delen. Michael Freeman onderscheidt in zijn boek 'Concept en analyse' een aantal manieren om vlakken te scheiden:

Luchtperspectief

Luchtperspectief is afhankelijk van atmosfeer en licht en wordt versterkt door een grote brandpuntafstand. Mist en nevel kunnen aparte vlakken creëren door tonale verschillen te versterken en details te onderdrukken.

Tonaal contrast

De klassieke methode is een schaduwrijke voorgrond en lichtere achtergrond. Dit contrast tussen donker en licht voldoet aan de manier waarop we scènes bekijken. Dichtbij beginnen en vervolgens verder kijken. Een silhouet op de voorgrond is de ultieme versie van tonaal contrast.

Kleur

Onderscheid in kleur of kleurtinten.

Focus

Selectieve focus met een kleine scherptediepte leidt ook tot twee aparte vlakken. Nadeel is dat er geen eventwichtige verdeling ontstaat omdat het scherpe vlak veel meer aandacht trekt.

Gulden snede

De gulden snede is een natuurlijke harmonieuze indeling van het kader. In de renaissance noemde men deze compositievorm het 'Oog van God'. Deze benaming heeft de term te danken aan het feit dat blijkt dat veel elementen in de natuur zoals zonnebloemen, maar ook verschillende verhoudingen in het menselijke gezicht de gulden snede benaderen. Veel composities van beroemde kunstwerken voldoen aan de gulden snede. Maar, benadrukt Theo Coolsma in het boek 'Kadreren': "Er zijn veel meer meesterwerken en natuurlijke vormen zonder dan met de gulden snede. De gulden snede kun je toepassen, maar is niet zaligmakend. Iedere positie in het beeld kan iets uitdrukken." De reden waarom de gulden snede goed werkt, is omdat het zorgt voor een licht dynamische compositie. Hierdoor ontstaat een perfect evenwicht tussen balans en onbalans. De compositie behaagt en prikkelt ter gelijker tijd net genoeg om de aandacht vast te houden.

Gulden snede

Regel van derden

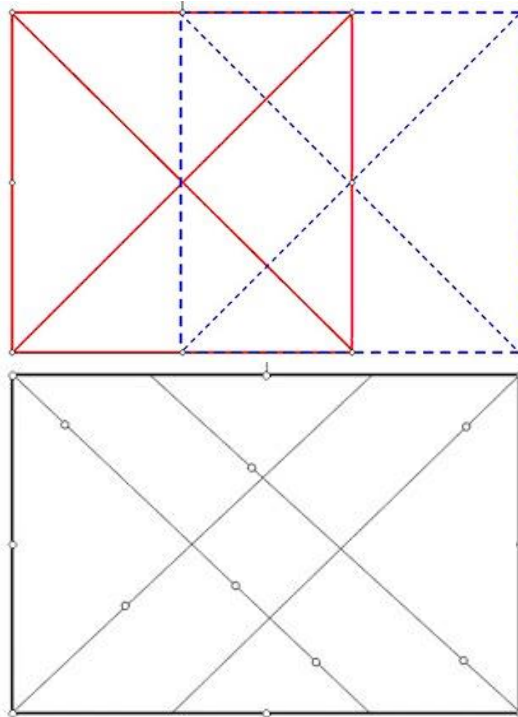

Regel van derden

De regel van derden en de gulden sneden worden vaak in een adem genoemd. Ze zijn echter niet gelijk. Bij de regel van derden verdeel je het vlak zowel horizontaal als verticaal in drie gelijke delen. Ook hier draait het om het snijpunt van de lijnen. Je ziet dat de aap zich op de ideale positie bevindt wanneer we naar de regel van derden kijken. Bij de gulden snede zit hij net naast het snijpunt.

De Diagonaalmethode

Een andere manier om het kader in te delen is de diagonaalmethode. Edwin Westhoff ontdekte deze methode in 2006 toen hij onderzocht hoe kunstenaars details gevoelsmatig componeren. Het blijkt dat kunstenaars en fotografen aandachtspunten op hun gevoel binnen een compositie plaatsen. In tegenstelling tot de regel van derden of gulden snede die vanuit esthetisch oogpunt worden bepaald. Westhoff ontdekte dat je kunt zien welke details de aandacht van de kunstenaar hadden door diagonale lijnen te trekken vanuit de hoeken van een beeld. Wanneer de details in een foto zich precies op deze lijnen bevinden, trekken ze de aandacht. Om te zien waar de diagonalen uitkomen, trek je vanuit alle hoeken een lijn van precies 45 graden naar de andere kant van het beeld.

Wanneer de foto een verhouding van 2:3 heeft, kun je binnen deze rechthoek twee overlappende vierkanten tekenen.

Je kunt op elke positie op de diagonalen een detail plaatsen.

Aandachtspunten

Sommige objecten trekken meer aandacht dan anderen. Deze aandachttrekkers hebben meer visueel gewicht. Dit heeft te maken met de manier waarop we kijken. Onze hersenen zijn zo ingericht dat sommige dingen onze aandacht trekken.

Fysieke aandachttrekkers

Wanneer we naar een portret kijken trekken de ogen en mond direct onze aandacht. Ook handen zijn echte blikvangers. Dit heeft te maken met de manier waarop we in het dagelijks leven naar andere personen kijken. Een andere fysieke aandachtstrekkers is tekst. Wanneer er letters in beeld staan is onze eerste reactie om te lezen wat er staat.

Emotionele aandachttrekkers

Seks, aandoenlijke beelden en geweld zijn onderwerpen waar we in ons dagelijks leven direct door getriggerd worden. Geen wonder dus dat deze items ook in een foto onmiddellijk onze aandacht opeisen. Emotionele aandachttrekkers zijn afhankelijk van persoonlijke interesses en beleving.

Kader

Soms gaat een foto niet alleen over wat er zich binnen het kader afspeelt, maar verwijst de compositie ook naar de wereld buiten de foto. Dit noemen we een **open kader**. Denk bijvoorbeeld aan een foto van een demonstratie waarbij een schijnbaar oneindige mensenmassa op een plein bijeen is. De fotograaf roept de suggestie op dat de stroom mensen ook buiten beeld doorloopt.

In een foto met een **gesloten kader** gaat het alleen om wat je echt ziet in beeld. De foto vormt een afgesloten geheel.

Je kunt ook gebruik maken van een kader in een kader om extra diepte te suggereren of meer aandacht voor je onderwerp te genereren.